

GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG, TẠO ĐỘT PHÁ TRONG ĐÀO TẠO, BỒI DƯỠNG NHÂN TÀI ĐÁP ỨNG YÊU CẦU PHÁT TRIỂN KHOA HỌC - CÔNG NGHỆ

HOÀNG KIM KHUYỀN*

Giải pháp nâng cao chất lượng, tạo đột phá trong đào tạo, bồi dưỡng nhân tài đáp ứng yêu cầu phát triển khoa học - công nghệ ở Việt Nam trong bối cảnh mới là một trong những yêu cầu quan trọng của Đảng, Nhà nước. Từ việc phân tích đường lối, chủ trương của Đảng, cơ sở pháp lý, cơ sở thực tiễn, bài viết đề xuất một số giải pháp nâng cao chất lượng, tạo đột phá trong đào tạo, bồi dưỡng nhân tài đáp ứng yêu cầu phát triển khoa học - công nghệ ở Việt Nam hiện nay¹.

Từ khóa: Phát triển giáo dục; đào tạo, bồi dưỡng nhân tài; phát triển khoa học - công nghệ. Enhancing the quality and making breakthroughs in training and developing talent to meet the demands of science and technology development in Vietnam's new context is one of the crucial requirements of the Party and the State of Vietnam. By analyzing the Party's guidelines, legal frameworks, and practical foundations, this article proposes several solutions to improve quality and create breakthroughs in training and developing talent that align with the current demands of science and technology development in Vietnam.

Keywords: Education development; training and fostering talents; science and technology development.

NGÀY NHẬN: 18/10/2023 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 13/12/2023 NGÀY DUYỆT: 15/01/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.336.2024.745>

1. Cơ sở đề xuất giải pháp

Thứ nhất, cơ sở về các chủ trương, đường lối của Đảng.

Đào tạo, bồi dưỡng nhân tài là một chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước. Nhiều Nghị quyết đã được ban hành để thu hút những người có tài đáp ứng yêu cầu phát triển khoa học - công nghệ ở Việt Nam trong bối cảnh mới, như: Nghị quyết số 30c/NQ-CP ngày 08/11/2011 về Chương trình tổng thể cải cách hành chính nhà nước giai đoạn

2011 - 2020 quy định: “xây dựng đồng bộ chính sách đào tạo, thu hút, trọng dụng, đãi ngộ xứng đáng nhân tài khoa học và công nghệ”²; Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 19/5/2018 của Hội nghị Trung ương lần thứ bảy (khóa XII) về tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ các cấp, nhất là cấp chiến lược, đủ phẩm chất, năng lực và uy tín, ngang tầm

* TS, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam

nhiệm vụ đã yêu cầu: “Quy định khung cơ chế, chính sách ưu đãi để phát hiện, thu hút, trọng dụng nhân tài có trọng tâm, trọng điểm, nhất là các ngành, lĩnh vực mũi nhọn phục vụ cho phát triển nhanh, bền vững. Xây dựng Chiến lược quốc gia về thu hút và trọng dụng nhân tài theo hướng không phân biệt đảng viên hay người ngoài Đảng, người Việt Nam ở trong nước hay ở nước ngoài”³; Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X nhấn mạnh: “Thực hiện chính sách trọng dụng nhân tài, các nhà khoa học đầu ngành, tổng công trình sư, kỹ sư trưởng, kỹ thuật viên lành nghề và công nhân kỹ thuật có tay nghề cao”⁴; Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI tiếp tục khẳng định: “Chú trọng phát hiện, bồi dưỡng, phát huy nhân tài; đào tạo nhân lực cho phát triển kinh tế tri thức”⁵; Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng tiếp tục nhấn mạnh: “cần xây dựng cơ chế, chính sách phát hiện, thu hút, sử dụng nhân tài”⁶; Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng quy định cụ thể hơn: “Có cơ chế lựa chọn, đào tạo, thu hút, trọng dụng nhân tài, khuyến khích bảo vệ cán bộ dám nghĩ, dám nói, dám làm, dám chịu trách nhiệm, dám đổi mới sáng tạo, dám đương đầu với khó khăn, thử thách và quyết liệt trong hành động vì lợi ích chung”⁷.

Thứ hai, cơ sở pháp lý.

(1) *Về phát triển giáo dục trong bối cảnh mới:* Quyết định số 749/QĐ-TTg ngày 03/6/2020 của Thủ tướng Chính phủ về việc phê duyệt “Chương trình chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”, trong đó nhấn mạnh “Nghiên cứu giáo dục, đào tạo, hình thành con người Việt Nam trong thời đại mới với tư cách là chủ thể xã hội, phát triển toàn diện, mang đậm tính nhân văn và các giá trị văn hóa tốt đẹp, có chuyên môn, kỹ năng, khả năng sáng tạo, đổi mới, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa theo

hướng hiện đại trong bối cảnh hội nhập quốc tế”. Đồng thời, đưa ra giải pháp về chuyển đổi số trong giáo dục: “Phát triển nền tảng hỗ trợ dạy và học từ xa, ứng dụng triệt để công nghệ số trong công tác quản lý, giảng dạy và học tập; số hóa tài liệu, giáo trình; xây dựng nền tảng chia sẻ tài nguyên giảng dạy và học tập theo cả hình thức trực tiếp và trực tuyến..”.

Quyết định số 131/QĐ-TTg ngày 25/01/2022 của Thủ tướng Chính Phủ về việc phê duyệt Đề án “Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin và chuyển đổi số trong giáo dục và đào tạo giai đoạn 2022 - 2025, định hướng đến năm 2030”, trong đó xác định rõ mục tiêu: tận dụng tiến bộ công nghệ để thúc đẩy đổi mới sáng tạo trong dạy và học, nâng cao chất lượng và cơ hội tiếp cận giáo dục, hiệu quả quản lý giáo dục; xây dựng nền giáo dục mở thích ứng trên nền tảng số, góp phần phát triển chính phủ số, kinh tế số và xã hội số. Như vậy, quan điểm lớn về phát triển giáo dục ở Việt Nam chính là hướng tới phát triển tiềm năng của người học, ở đó không chỉ cung cấp tri thức mà còn giáo dục, rèn luyện người học toàn diện cả về năng lực, phẩm chất, có kỹ năng, khả năng sáng tạo, đổi mới. Đồng thời, đổi mới hệ thống giáo dục theo hướng “mở”, học tập suốt đời và xây dựng “xã hội học tập” để đáp ứng ngày càng tốt hơn yêu cầu hoàn thiện, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa (XHCH) ở Việt Nam.

(2) *Về thu hút và trọng dụng nhân tài:* hiện nay, Nhà nước ban hành khá đồng bộ, thống nhất các văn bản pháp luật về thu hút và trọng dụng nhân tài. Trên cơ sở các chủ trương, đường lối của Đảng, Nhà nước đã thể chế hóa thành luật, như: Điều 6 *Luật Cán bộ công chức* năm 2008 quy định: “Nhà nước có chính sách để phát hiện, thu hút, bồi dưỡng, trọng dụng và đãi ngộ xứng đáng đối với người có tài năng”⁸; *Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Cán bộ, công chức* và

Luật Viên chức năm 2019 quy định: “Nhà nước có chính sách phát hiện, thu hút, trọng dụng và đãi ngộ xứng đáng đối với người có tài năng. Chính phủ quy định khung chính sách trọng dụng và đãi ngộ đối với người có tài năng trong hoạt động công vụ”⁹; *Luật Viên chức* năm 2010 cũng ghi nhận chính sách trong xây dựng và phát triển các đơn vị sự nghiệp công lập và đội ngũ viên chức là: “Phát hiện, thu hút, bồi dưỡng, trọng dụng và đãi ngộ xứng đáng đối với người có tài năng để nâng cao chất lượng phục vụ nhân dân”¹⁰.

Đặc biệt, ngày 31/7/2023, Thủ tướng Chính phủ đã phê duyệt *Chiến lược quốc gia về thu hút, trọng dụng nhân tài đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050* với mục tiêu xây dựng và thực hiện có hiệu quả các chính sách, giải pháp mạnh, đột phá để thu hút và trọng dụng nhân tài. Trong đó, Chiến lược nhấn mạnh nhóm nhiệm vụ, giải pháp đột phá trong đào tạo, bồi dưỡng nhân tài.

Như vậy, hiện nay, với quyết sách mở rộng nhiều hình thức thu hút, trọng dụng nhân tài và các chính sách đãi ngộ đặc thù dựa trên hiệu quả công việc với nhân tài đã thể hiện sự quan tâm của Đảng, Nhà nước trong việc trân quý những đóng góp, tài năng của họ. Điều này góp phần đẩy lùi, làm chuyển biến nhận thức trong tuyển dụng và sử dụng cán bộ, công chức và xây dựng môi trường làm việc dân chủ, đổi mới, sáng tạo ở Việt Nam trong thời gian tới.

Thứ ba, cơ sở thực tiễn.

Hệ thống pháp luật về chuyển đổi số trong giáo dục ra đời đã và đang thể hiện vai trò định hướng, kiểm soát cũng như thay đổi nhận thức về phương pháp dạy và học để tiến tới mô hình giáo dục thông minh... Tuy nhiên, các quy định pháp luật về giáo dục kỹ thuật số vẫn chưa được hoàn thiện, gây khó khăn, bất cập trong quá trình chuyển đổi số. Hệ quả là gây ảnh hưởng tới quyền sở hữu trí

tuệ cũng như an ninh thông tin; trí tuệ nhân tạo (AI) tác động một cách căn bản và toàn diện tới mọi mặt trong ngành Giáo dục (chương trình giáo dục, vai trò người dạy, cách tổ chức dạy và học, cách tiếp cận học liệu, cách tiếp cận với tri thức của người học...), từ đó làm “dịch chuyển” vai trò của người thầy; sự xuất hiện những ngành nghề mới (hydrogen, phát triển kinh tế xanh, kinh tế số, kinh tế tuần hoàn...) cũng đang đặt ra yêu cầu cấp thiết đối với công tác đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao...

2. Một số giải pháp nâng cao chất lượng, tạo đột phá trong đào tạo, bồi dưỡng nhân tài đáp ứng yêu cầu phát triển khoa học - công nghệ ở Việt Nam trong bối cảnh mới

Thứ nhất, cần xác định rõ khái niệm “nhân tài” và mục đích của chính sách giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, trọng dụng nhân tài.

Nhân tài phải là những người có trình độ chuyên môn cao, là chuyên gia giỏi, nhà khoa học nổi tiếng và những người có tài năng đặc biệt. Điều quan trọng là phải cụ thể hóa được thành các tiêu chuẩn, tiêu chí về người tài. Việc xác định nhân tài có thể căn cứ vào các tiêu chí, như: bằng cấp (thủ khoa, đào tạo bởi các trường có thứ hạng cao ở trong nước hoặc nước ngoài...); học hàm, học vị (các tiến sỹ, phó giáo sư giáo sư trẻ); người có thành tích xuất sắc (huân huy chương cấp quốc gia, quốc tế); người lao động có thành tích, kết quả xuất sắc trong công việc (có sáng kiến cải tiến đem lại hiệu quả kinh tế cao)¹¹.

Tuy nhiên, cần xác định rõ mục đích chính của chính sách đào tạo, bồi dưỡng, trọng dụng nhân tài là tạo ra môi trường thuận lợi để giúp tối ưu hóa sự phát triển cá nhân và tài năng, tạo điều kiện để mỗi người có thể thể hiện hết khả năng của mình, tận dụng tối đa tiềm năng của nhân tài trong xã hội; bảo đảm các cá nhân có tiềm năng và nhân tài được đào tạo và phát triển theo

hướng bền vững, đáp ứng được các thách thức và cơ hội trong tương lai.

Trong lĩnh vực thu hút, trọng dụng nhân tài, cần nghiên cứu toàn diện các yếu tố, như:

(1) Thành tựu nghiên cứu, sáng tạo (dựa vào những giải thưởng, danh hiệu uy tín mà người đó đã nhận được trong lĩnh vực nghiên cứu của mình; số lượng và chất lượng bằng sáng chế; số lượng và tính độc đáo của các sản phẩm và dịch vụ sáng tạo).

(2) Tầm ảnh hưởng, uy tín trong cộng đồng nghiên cứu (dựa trên số lượng bài báo đã công bố trong các tạp chí uy tín và mức độ trích dẫn của những bài báo này; mức độ tham gia và đóng góp của người đó vào các dự án nghiên cứu quan trọng và có tầm ảnh hưởng; mức độ tương tác, hợp tác và góp phần vào việc hình thành môi trường nghiên cứu tích cực).

(3) Khả năng tư duy đổi mới, sáng tạo cho các vấn đề phức tạp.

(4) Kiến thức sâu rộng và chuyên môn sâu về các vấn đề quan trọng.

(5) Có khả năng định hướng và hỗ trợ cho sự phát triển của nguồn nhân lực trẻ và tạo ra tác động tích cực trong cộng đồng.

Do vậy, cần có thay đổi cách hiểu, tư duy về việc xác định “nhân tài” và cần tạo môi trường thuận lợi để tận dụng tối đa tiềm năng của nhân tài trong xã hội. Mặt khác, cũng cần có các chính sách để bảo đảm các cá nhân có tiềm năng và nhân tài được đào tạo và phát triển theo hướng bền vững.

Thứ hai, xây dựng cơ chế thực hiện chính sách “điều phối, hỗ trợ giữa giáo dục - nghiên cứu - sản xuất” trong giáo dục. Đây là giải pháp quan trọng nhằm nâng cao trình độ chuyên môn, chất lượng của nhân tài. Thông qua đào tạo nhân tài có mục tiêu, doanh nghiệp sẽ tiết kiệm được chi phí nhân sự và nâng cao chất lượng tuyển dụng nhân tài. Bên cạnh đó, đối với nhân lực chất lượng

cao, để tạo điều kiện thuận lợi cho việc tham gia nghiên cứu với sản phẩm đầu ra được ứng dụng và xây dựng được nền tảng kiến thức vững chắc trong giáo dục, nghiên cứu thì cần phải:

(1) Tài trợ nghiên cứu, giáo dục. Theo đó, cần phải coi trọng đầu tư xây dựng các trung tâm nghiên cứu một số ngành công nghệ cao, công nghiệp mới nổi mang tính chiến lược như công nghệ thông tin, sinh học, vật liệu, năng lượng tái tạo...

(2) Tạo môi trường khuyến khích sự hợp tác giữa các cơ sở nghiên cứu, các cơ sở giáo dục, đào tạo và doanh nghiệp nhằm đồng thời nâng cao chất lượng nghiên cứu, chất lượng giáo dục, đào tạo và tăng cường sự chuyển giao công nghệ và ứng dụng thương mại.

Thứ ba, quy hoạch và đầu tư phát triển các trường đại học và trung tâm nghiên cứu hàng đầu trở thành đơn vị dẫn dắt về tri thức ngành, đáp ứng nhu cầu của khu vực là giải pháp có tầm quan trọng trong đào tạo, bồi dưỡng người có tiềm năng, người có tài năng.

Vì vậy, cần có cơ chế ưu tiên lựa chọn, thúc đẩy đối với hoạt động nghiên cứu và giảng dạy về các ngành, lĩnh vực chiến lược, tăng trưởng kinh tế dựa trên khoa học - công nghệ. Việc ghi nhận vị thế và trao quyền của các trường, cơ sở nghiên cứu chính là nhiệm vụ quan trọng mà các trường, các cơ sở nghiên cứu phải thực hiện để tránh tụt hậu, bảo đảm hiệu suất bền vững.

Bên cạnh đó, việc quy hoạch các trường, cơ sở nghiên cứu phải dựa trên khả năng nuôi dưỡng, đào tạo nhân tài (đầu vào và đầu ra), đội ngũ sáng tạo trong các lĩnh vực khoa học và công nghệ, trọng điểm và cốt lõi phù hợp với chiến lược phát triển quốc gia. Đồng thời, cần tiếp tục bổ sung, hoàn chỉnh chương trình giáo dục đại học, xây dựng các mã ngành đào tạo mới và cập nhật chương trình đào tạo nhân lực chuyên nghiệp ở đại học và các trường cao đẳng, dạy nghề với các

nội dung liên quan đến dữ liệu và công nghệ số như trí tuệ nhân tạo, khoa học dữ liệu, điện toán đám mây, Internet vạn vật, chuỗi khối, dữ liệu lớn; xây dựng trung tâm nghiên cứu, đào tạo nhân lực về trí tuệ nhân tạo và các công nghệ số liên quan để đào tạo nhân lực chuyển đổi số.

3. Kết luận

Trong xu thế phát triển nhảy vọt của khoa học - công nghệ, yêu cầu về thu hút, trọng dụng người có tài năng làm việc trong các lĩnh vực, ngành, đơn vị càng phải được chú trọng hơn bao giờ hết. Đây được coi là mục tiêu đúng đắn, kịp thời, góp phần tạo động lực mạnh mẽ cho phát triển đất nước; đồng thời, nhằm khơi dậy mạnh mẽ, ý chí, khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc của mọi người dân Việt Nam. Để thực hiện khát vọng này, cần tiếp tục tháo gỡ những điểm nghẽn quan trọng trong giáo dục, đào tạo. Đồng thời, yêu cầu cũng như đòi hỏi các nhà hoạch định chính sách, nhà quản lý và nhà nghiên cứu tham gia xây dựng, thực hiện và tiếp tục nghiên cứu đồng bộ các giải pháp để góp phần đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam trong thời gian tới □

Chú thích:

1. Bài viết nằm trong đề tài cấp Nhà nước "Hoàn thiện hệ thống pháp luật kinh tế - Nội dung trọng tâm của việc xây dựng và hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa", mã số KX.04.14/21-25.
2. Nghị quyết số 30c/NQ/CP ngày 08/11/2011 của Chính phủ về chương trình tổng thể cải cách hành chính nhà nước giai đoạn 2011 - 2020.
3. Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 19/5/2018 của Hội nghị lần thứ bảy Ban chấp hành Trung ương khóa XII về tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ các cấp, nhất là cấp chiến lược, đủ phẩm chất, năng lực và uy tín, ngang tầm nhiệm vụ.
4. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 25/04/2006.

5. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 19/01/2011.

6. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 28/01/2016.

7. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 01/02/2021.

8. Luật Cán bộ, công chức năm 2008.

9. Luật số 52/2019/QH14 ngày 25/11/2019 của Quốc hội về sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Cán bộ, công chức và Luật Viên chức.

10. Luật Viên chức năm 2010.

11. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày 19/01/2011.

Tài liệu tham khảo:

1. Triệu Văn Cường, Nguyễn Minh Phương (chủ biên). *Chính sách thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao trong khu vực công ở nước ta hiện nay*. H. NXB Lao động - Xã hội, 2016.
2. Đinh Sỹ Dũng. *Đổi mới tư duy trong trọng dụng, thu hút nhân tài*. Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 16/2021.
3. Bùi Xuân Dũng (chủ biên), Phạm Thị Kiên. *Nhân cách con người Việt Nam và sự phát triển nguồn nhân lực trong quá trình hội nhập quốc tế hiện nay*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021.
4. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021.
5. Tống Thị Hạnh. *Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực các trường đại học Việt Nam trong hội nhập quốc tế*. Luận án tiến sĩ, Trường Đại học Kinh tế - Luật, Đại học Quốc gia TP.Hồ Chí Minh, 2020.
6. Trần Quang Huy, Từ Thảo Hương Giang. *Khung năng lực cho phát triển nhân lực khoa học và công nghệ tại Việt Nam*. H. NXB Lao động, 2022, ISBN: 978-604-360-281-4.
7. *Chuyển đổi số trong giáo dục và đào tạo: thực trạng và giải pháp*. <https://vjst.vn>, ngày 15/8/2022.
8. *Phát hiện, thu hút và trọng dụng nhân tài - cần đột phá toàn diện từ chính sách tới thực tiễn*. <https://tapchicongsan.org.vn>, ngày 30/12/2022.